

Geschiedenis van de deelgemeenten

1. Geschiedenis van deelgemeente Nazareth

Heerlijkheid Nazareth

Vanaf de elfde eeuw werd het graafschap Vlaanderen ingedeeld in kasselrijen.ⁱ Deze kasselrijen bestuurden delen van het land administratief en gerechtelijk. De heerlijkheid Nazareth ressorteerde onder drie kasselrijen: de kasselrij Kortrijk, de kasselrij 'de Stenen Man' van Oudenaarde en de kasselrij van de Oudburg in Gent.

De naam "Nazareth"

De spelling 'Nazareth' vinden we al terug in een tekst van 1259. In een tekst van 1381 lezen wij 'Nazaret', in 1393 'Nasaret' en in 1572 'Nazarette'.

De naam Nazareth is waarschijnlijk ontleend aan de bijbelse geschiedenis. Toch lezen wij in een artikel van A.Cassiman 'Waar ligt Scheldevelde?' dat Nazareth een verschrijving zou kunnen zijn van 'magherhet' of 'magere heide'. Dit is nochtans minder waarschijnlijk, omdat kort na de oprichting van de parochie Nazareth de naam al opdook in oude documenten en omdat vóór die tijd alleen maar 'Scheldeveld' als gebiedsnaam voorkwam.

Magherhet lijkt eerder een verschrijving van Margaretha (van Constantinopel) die precies in de 13e eeuw begon met de streek te verkavelen en te vercijzen. Er bestond zelfs een hoeve 'Goed te Magherhetten, geleghen in de prochie van Nazarette'.

Nazareth is nu de enige gemeente in België die deze naam draagt, hoewel hij her en der ook als wijkbenaming voorkomt.

Van der Zickele

In het midden van de veertiende eeuw was **Jan van der Zickele** heer van Nazareth. Dit hield in dat de graaf van Vlaanderen een deel van zijn macht en rechten 'leende' aan zijn vazal. Jan van der Zickele had met dit leen beperkte juridische macht over de heerlijkheid "Nazareth (middele justitie).

Het is niet 100 % duidelijk wat de grenzen van de heerlijkheid Nazareth toen waren. Wel staat vast dat de graaf in 1359 twee hofsteden aan de heerlijkheid toevoegde: het goed te Poldere (in De Pinte – 56ha) en het hof te Maaigem of van der Zichele (in Nazareth – 33ha).

Ook schonk de graaf een tweede leen aan Jan van der Zickele, met name een rechtsmacht (hoge justitie). Dit leen werd het 'hoog heerschap' of 'schoutendom' genoemd. Van der Zickele liet de functie van schout uitoefenen door een ambtenaar. Die droeg de titel van schout of baljuw, maar vertegenwoordigde eigenlijk alleen zijn 'heer', die de echte schout was.

Al deze rechten werden 'ten eeuwigen dage' verleend aan van der Zickele en zijn erfgenamen. Deze familie speelde op het einde van de Middeleeuwen een belangrijke rol in de geschiedenis van de stad Gent. Zij vervulden er functies als ontvanger-boekhouder, schepen en prelaat van de Sint-Baafsabdij.

Jacob van der Zickele was de laatste telg van de familie die heer (en schout) van Nazareth was. Bij zijn overlijden in 1520 werd een van zijn dochters, **Philipote van der Zickele**, 'Mevrouwe van Nazareth'.

Van Rockolfing

Uit haar huwelijk met Philip De Gruutere werd **Philipote de Gruutere** geboren, die het schoutendom Nazareth erfde. Zij trouwde eerst met Philip Van Coudenhove en na diens dood met Jacob van den Nesse, kamerheer van Filips II. **Jacob van den Nesse** was geen rechtstreekse erfgenaam, maar kon de juridische macht voor 30 jaar lang kopen van Filips II. Jacobs zoon, **Jan van den Nesse**, verkocht zijn heerschappij over Nazareth aan de Gentse **bisschop Damant** en na diens dood gingen de heerlijke rechten over op diens neef **Justus Damant**.

Lodewijk van Rockolfing, een edelman van Hongaarse afkomst, beriep zich op familiebanden om in 1682 de nieuwe heer van Nazareth te worden. Hij was namelijk de kleinzoon van Franciska van der Zickele (de zus van Philipote), die gehuwd was met Georges van Rockolfing.

De familie van Rockolfing bleef heer van Nazareth tot in 1795. De annexatie van de Zuidelijke Nederlanden bij de Franse republiek stelde een einde aan de bestuurlijke indeling van het Ancien Régime. Het oostelijke deel van graafschap Vlaanderen werd samen met Zeeuws-Vlaanderen het 'departement van de Schelde'.

Lodewijk Emmanuel van Rockolfing was wegens zijn adellijke stand niet geschikt om burgemeester te worden en daarom werd **Nicolaas Spillebout** in 1800 burgemeester. Toen hij vijf jaar later overleed, was het nieuwe regime onder Napoleon minder streng en werd **Lodewijk Emmanuel van Rockolfing** tot nog burgemeester, maar dan als gewone citoyen die zijn adellijke 'van' liet vallen.

Onder de Hollandse bezetting (1814) werd het Schelddepartement omgevormd naar de huidige provincie Oost-Vlaanderen en het Nederlandse Zeeuws-Vlaanderen. Notaris Cornil Bekaert was toen 18 jaar lang burgemeester in Nazareth. Daarna keerde **baron Lodewijk Karel van Rockolfing** terug en hij bleef burgemeester tot aan zijn dood in 1860.

De Volkaersbeke

Eugenie-Amelie van Rockolfing huwde met **Philip August Kervyn de Volkaersbeke**. Hierdoor gingen alle bezittingen en het archief van de heerlijkheid Nazareth over naar de familie Kervyn de Volkaersbeke, die gedurende enkele generaties de burgemeestersfunctie kon waarnemen.

Philippe Kervyn de Volkaersbeke (Sint-Niklaas, 19 april 1815 - Nazareth, 15 juli 1881) volgde middelbaar onderwijs in Brussel en hoger onderwijs aan de Rijksuniversiteit Gent.

Hij is vooral bekend voor zijn historische, archeologische en genealogische werken met betrekking tot de stad Gent vanaf de 15e eeuw. Zijn aandacht ging vooral naar de 16e eeuw, de godsdienstoorlogen, de historische gebouwen in Gent, Gentse historische figuren en families. Ook was hij werkzaam in het Davidsfonds, het Willemsfonds, De Fontaine en de Maatschappij der Gentsche Bibliophilen en voor de Messenger des sciences historiques. Ook steunde hij in 1849 de organisatie van het eerste Nederlandsch Letterkundig Congres.

Bovendien was hij ook politiek actief voor de Katholieke Partij en was in de stad Gent van 1854 tot 1857 gemeenteraadslid en schepen van openbare werken. Hij hield zich als politicus echter voornamelijk bezig met culturele aangelegenheden. Van 1861 tot 1864 en van 1870 tot 1878 was hij tevens voor het arrondissement Gent lid van de Kamer van volksvertegenwoordigers. In 1878 liet hij zich opmerken door te pleiten voor het gebruik van het Nederlands in de Vlaamse gemeentebesturen.

Vanaf 1858 ging Kervyn de Volkaersbeke met zijn familie op het kasteel van Nazareth wonen en werd burgemeester van de gemeente van 1861 tot bij zijn overlijden in 1881. Zowel zijn zonen Ernest (1845- 1913) en Alfred (1855-1922) en diens zoon Christian (1877-1931) werden later burgemeester van Nazareth.

In 1871 verkreeg jonkheer Philippe Kervyn de Volkaersbeke de titel baron, overdraagbaar op al zijn afstammelingen.

2. Geschiedenis van de kastelen 's Gravenstraat – Kasteelstraat

Het oud kasteel ⁱⁱⁱ

Oudheerlijk kasteel voorheen zogenaamd "Het Wielken" (zie landboek van 1777, "het kasteel met de wallen, nederhof en bogaert genaemt het wielken"), volgens De Potter en Broeckaert had het kleine kasteel torentjes en werd het heropgebouwd in 1666.

In 1771-1772 vergroot en vernieuwd door Lodewijk Emmanuel van Rockolfing, laatste heer van Nazareth en zijn echtgenote F. de Ghellinck naar ontwerp van J.B. Simoens. Sedert 1860 eigendom van de familie Kervyn de Volkaersbeke. Onlangs verkocht door de familie.

Het kasteel beschikte over een kunstenkabinet met werken van Teniers, De Craeyer en Liemaecker. Er was een ruime bibliotheek, ook met handschriften, grotendeels verzameld door Baron Philippe (1815-1881). Hij was volksvertegenwoordiger en burgemeester van Nazareth, en een verdienstelijk historicus en kunstschilder.

Het uitzicht van het kasteel is doorheen de jaren niet veel gewijzigd. Het vierkante kasteeldomein is volledig omweld. Het kasteel bleef generaties lang in handen van de familie Kervyn de Volkaersbeke en is recent verkocht.

Het nieuw kasteel

Baron Alfred Kervyn de Volkaersbeke werd in 1855 te Gent geboren.

Baron Alfred Kervyn de Volkaersbeke bouwde in 1888 het "Nieuw kasteel" in de 's Gravenstraat, maar bij de bouw ging er van alles mis. Volgens de overlevering had de architect geen trap naar de eerste verdieping voorzien.

Baron Alfred Kervyn de Volkaersbeke was in Nazareth een bekend figuur. Behalve bouwheer was hij ook de burgemeester van Nazareth van 1889 tot 1922. Hij heeft zelf nooit in het kasteel gewoond.

Zijn zoon Christian, die hem opvolgde als burgemeester, woonde er tot aan zijn dood in 1931. Baron Jehan, zoon van Christian, zou de laatste bewoner van het 'Nieuw Kasteel' worden.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog namen Duitse en geallieerde soldaten hun intrek in het gebouw. Dit deed de staat van de residentie geen goed. Na de oorlog, in 1946, liet baron Jehan het bouwvallige kasteel slopen. Vandaag blijft alleen het koetshuis nog over, als herinnering aan dit 'Nieuw Kasteel'. Het wordt nog steeds bewoond.

Wapen van de gemeente Nazareth dat bestaat uit de samenvoeging van het wapen Rockolfing (links) en het wapen Kervyn (rechts)

ⁱ Kasselrij of burggraafschap (in het Frans *châtellenie*), was het belangrijkste militair, gerechtelijk en bestuurlijk onderdeel van het graafschap Vlaanderen. Sommige kasselrijen werden verder onderverdeeld in ambachten.

Toen de Karolingische gouwindeling niet langer voldeed, werd ze rond het begin van de 11e eeuw door graaf Boudewijn IV van Vlaanderen vervangen door een systeem van kasselrijen, georganiseerd rond een grafelijke burcht. Het aanvankelijk sterk militair getinte karakter van deze reorganisatie doet vermoeden dat ze in de eerste plaats werd doorgevoerd om een invasie vanuit Frankrijk te kunnen tegengaan.

Aan het hoofd van een kasselrij stond een burggraaf. Deze had zijn functie in erfeen, terwijl de burcht en het grondgebied aan de graaf bleven. Deze laatste wist immers maar al te goed hoe snel een leengoed de facto een eigendom werd. De burggraaf was belast met een militaire, een bestuurlijke en een gerechtelijke opdracht: de bewaking van de burcht, het bestuur van de kasselrij namens de graaf en het voorzitterschap van de schepencollege van de kasselrij. Hiervoor werd hij bijgestaan door een schepencollege.

In de 12e eeuw hadden enkele van deze burggraven voldoende macht verworven om de graaf de voet dwars te kunnen zetten. Daarom werden ze vanaf omstreeks 1200 geleidelijk vervangen door burgerlijke ambtenaren, de baljuws. Deze waren afzetbaar en werden door de graaf betaald, wat ze veel betrouwbaarder maakte. De kasselrijen bleven als bestuurlijke en gerechtelijke indeling voortbestaan tot het einde van het ancien régime (1795).

- De kasselrij Kortrijk beheerde slechts een kleine 'splete'. Ze werd begrensd door de huidige straten Klapstraat (vanaf de grens met Deurle) tot aan de Kortrijkseheerweg, en zo tot aan de Kijkuitstraat (grens met het vroegere Astene).
- De kasselrij 'de Stenen Man' van Oudenaarde werd begrensd door de Langedreef tot aan de Dennenbosdreef, de Groenstraat tot aan de Krekelmuit en zo langs de Oudenaardseheerweg naar het Beirhof. Daar liep de grens niet meer langs de huidige straten maar door de velden langs Turkeienhoek naar Eke.
- De kasselrij van de Oudburg in Gent bestuurde de rest van het grondgebied, richting Gent.

ⁱⁱ De centrale persoon van de heerlijkheid was de bezitter van die rechten en verplichtingen: de heer, vrijheer of erfheer (of vrouwe, vrijvrouwe of ervrouwe). De heren fungeerden als leenman van een hogere heer. Deze hogere heer kon een hoge edelman zijn, die zelf weer als leenman optrad namens een koning of keizer.

ⁱⁱⁱ Oudheerlijk kasteel voorheen zogenaamd "Het Wielken" (zie landboek van 1777, "het kasteel met de wallen, nederhof en bogaert genaemt het wielken"), volgens De Potter en Broeckaert had het kleine kasteel torentjes en werd het heropgebouwd in 1666. In 1771-1772 vergroot en vernieuwd door L. E. van Rockolfing, laatste heer van Nazareth en zijn echtgenote F. de Ghellinck naar ontwerp van J.B. Simoens. Sedert 1860 eigendom van de familie Kervyn de Volkaersbeke.

Behouden 18de-eeuwse aanleg met grote vierkante omwalde site met toegang in het noorden en centraal gelegen kasteel met symmetrisch ingeplante dienstgebouwen en koetshuizen ervoor. Verschillende rechte en straalsgewijze ingeplante dreven aan de noordzijde verbinden het domein met de omliggende dorpsstraten en het vroegere site met walgracht van de kerk in het noordwesten. Imposante toegang met centraal ijzeren hek tussen vierkante bepleisterde pilasters met dekplaat en arduinen vaasbekroning met fakkel geflankeerd door twee smalle hekken en lagere pijlers. Ervoor arduinen stoepalen met kettingen.

Huidig Lodewijk XVI-kasteel naar ontwerp van de Gentse architect J.B. Simoens; rechthoekige plattegrond met uitspringend middenrisaliet in voor- en achtergevel, twee bouwlagen en negen traveeën onder schilddak (leien vooraan, pannen achteraan, nok parallel met de straat), op het voorgevelfronton gedateerd 1771. Gelijkaardige voor- en achtergevel met bepleisterde en beschilderde lijstgevel afgelijnd door geblokte hoekpilasters en eenvoudig hoofdgestel. Middenrisaliet bekroond door een driehoekig fronton op Lodewijk XVI-consolletjes, in de voorgevel met wapenschilden van de familie van Rockolfing-de Ghellinck en het jaartal 17-71, in de achtergevel met oculus tussen guirlandes. Licht getoogde, vlak omlijste vensters met persiennes. Centrale rondboogdeur met arduinen bordestrap (8 treden) in geprofileerde arduinen omlijsting op neuten met sluitsteen en guirlande, bovenlicht met gesmeed ijzeren waaier. Bekronend ijzeren balkon voor het deurvenster van de bovenverdieping in de voorgevel. Zijgevels met één centrale venstertravee en onder meer blinde vensters in de zijtraveeën.

Interieur. Lambriseringen en paneeldeuren in Lodewijk XVI-stijl. Aan weerszij op het voorhof van het kasteel, gelijkaardige dienstgebouwen, koetshuis ten westen en woning ten oosten, vermoedelijk uit dezelfde bouwperiode als het kasteel. Gebouwtjes van vier traveeën en anderhalve bouwlaag op rechthoekige plattegrond onder schilddak (pannen). Bepleisterde en beige geschilderde voorgevel met licht uitspringend midden risaliet van twee traveeën onder driehoekig fronton met door guirlande omlijste oculus. Respectievelijk rechthoekige vensters en deuren en oculi van halve verdieping gevat in rondboogarcade en rechthoekige spaarvelden. Voor de gevels aangeplante lindebomen. Koetshuis met blinde, geschilderde achtergevel. Beide gebouwen worden geflankeerd door ijzeren hekken aan bakstenen pijlers.

Ten oosten, achter de dienstwoning, stallen met geschilderde gevel van zeven traveeën onder zadeldak (pannen).

Rijksarchief Gent, Fonds Kervyn de Volkaersbeke, nummer 3775. Rijksarchief Gent, Fonds Nazareth, nummer 25.

Rijksarchief Gent, Kaarten en plans, nummer 2289.

DE POTTER F. - BROECKAERT J., *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen,,*
reeks I, deel 5- Gent, 1864-70, p. 41.

*Bron : Bogaert C. & Lanclus K. 1991: Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie
Oost-Vlaanderen, Arrondissement Gent, Kantons Deinze - Nazareth, Bouwen door de eeuwen heen
in Vlaanderen 12N3, Brussel - Turnhout.*

Auteurs : Bogaert, Chris, Lanclus, Kathleen Datum : 1991